

การเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายผู้นำชุมชนชาวพุทธ
รัฐมหาราษฏร์ ประเทศอินเดีย โดยพุทธสันติวิธี*

Strengthening the Network of Buddhist Community Leaders by Buddhist
Peaceful Means in the State of Maharashtra, India

¹ณัฐกิตติ์ ชัยเฉลิมมงคล, พระธรรมวัชรบัณฑิต และ ชันทอง วัฒนประดิษฐ์

¹Nattakit Chaichalermmongkhon, Phra Dhamvacharabundit

and Khanthong Wattanapradith

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: natthonglor@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหา ความต้องการจำเป็น และหลักพุทธ-สันติวิธีที่เอื้อต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายผู้นำชุมชนชาวพุทธ และ 2) เพื่อพัฒนาการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายผู้นำชุมชนชาวพุทธ รัฐมหาราษฏร์ ประเทศอินเดีย ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) เครื่องมือวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 19 ท่าน และชุดปฏิบัติการสร้างการมีส่วนร่วมกับนักวิจัยท้องถิ่นเครือข่ายผู้นำชุมชนชาวพุทธ ในรัฐมหาราษฏร์ ประเทศอินเดีย 15 ท่าน วิเคราะห์ผลด้วยอุปนัยวิธี

ผลการวิจัยพบว่า 1) หลังจากการฟื้นคืนของพระพุทธศาสนาอีกครั้ง โดย ดร. บี. อาร์. อัมเบตการ์ เมื่อปี พ.ศ. 2499 แม้ว่าจะผู้นำที่มีอิทธิพลต่อกระแสการตื่นตัวของเครือข่ายพุทธในอินเดีย แต่การก้าวข้ามการแบ่งชั้นวรรณะด้วยการเปลี่ยนศาสนา แต่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับหลักธรรมอันแก่นแท้ของพระพุทธศาสนา ความไม่เข้มแข็งขององค์กรสงฆ์ในฐานะผู้นำจิตวิญญาณของชาวพุทธ ความหลากหลายของกลุ่มชาวพุทธทำให้ขาดเอกภาพในการขับเคลื่อนงาน หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการเสริมสร้างเครือข่ายชุมชนผู้นำชาวพุทธ คือ พรหมวิหารธรรมเพื่อการสันติภายในของผู้นำ หลักปาปนิกรรม เพื่อการบริหารสำหรับผู้นำ หลักสาราณียธรรมเพื่อเสริมสร้างความรักสามัคคีในหมู่ผู้นำเพื่อเสริมสร้างเครือข่ายสังคมชาวพุทธ หลักอุปทานิยธรรม: การเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายผู้นำชาวพุทธ 2) การพัฒนาการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายผู้นำชุมชนชาวพุทธ รัฐมหาราษฏร์ ประเทศอินเดีย ได้ชุดปฏิบัติการเสริมสร้างความเข้มแข็งเครือข่ายชุมชนผู้นำชาวพุทธ ผ่านกระบวนการ 9 กิจกรรม ตามวงจร P-A-O-R ผลของการจัดกิจกรรมผ่านการมีส่วนร่วมนำไปสู่ความเข้มแข็งของเครือข่ายผู้นำชุมชนชาวพุทธอย่างประจักษ์ชัดและสามารถนำไปพัฒนาต่อยอดได้อย่างยั่งยืน องค์ความรู้วิจัย คือ กรอบแนวคิด “Buddhabhūmi Framework”

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม; การเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่าย; ชุมชนชาวพุทธ; รัฐมหาราษฏร์

*Received June 13, 2023; Revised April 21, 2024; Accepted April 26, 2024

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to investigate context, problems, and requirements, as well as the Buddhist peaceful means conducive to the strengthening of Buddhist community leader network in Maharashtra, India; and 2) to develop the guidelines for strengthening the network of Buddhist community leaders in Maharashtra, India. The study used a participatory action research (PAR). The instruments used for the study were an in-depth interview with 19 key informants and a participatory action package for 15 local researchers from a network of Buddhist community leaders in Maharashtra, India. The obtained data were analyzed by inductive method.

From the study, the following results were found: 1) Although the Buddhist network in India is known to significant leaders after the rebirth of Buddhism by Dr. B. R. Ambedkar in 2499 BE, the need to strengthen it arises from the fact that, despite overcoming caste differences by becoming a Buddhist, many people still do not understand the fundamental teachings of Buddhism. The Sangha organizations, which serve as spiritual leaders of Buddhists, are insufficiently powerful, resulting in a lack of unity among Buddhist groups in mobilizing their work. The Buddhist peaceful means conducive to the strengthening of Buddhist community leader network are *Brahmavihāra* (the four sublime states of mind) referring to inner peace of leaders, *Pāpaṇikadhamma* referring to the Buddhist management for leaders, *Sārāṇiyadhamma* referring to affection and unity among leaders in order to strengthen Buddhist community network, and *Apārihaniyadhamma* referring to the strengthening of Buddhist leader network; and 2) A participatory action package for strengthening Buddhist community network includes 9 activities based on “P-A-O-R” cycle. The outcomes of organizing activities concretely lead to a strong Buddhist community leader network that can flourish sustainably. A body of knowledge from the study is called “*Buddhabhūmi* Framework”.

Keywords: Participation; Network Strengthening; Buddhist Community; Maharashtra

บทนำ

การกลับฟื้นคืนของพระพุทธศาสนาในประเทศอินเดีย เมื่อปี พ.ศ. 2499 โดย ดร. บี. อาร์. อัมเบดการ์ ผู้นำที่สร้างแรงบันดาลใจให้ชาวฮินดูนอกรวรรณะ หันกลับมานับถือพระพุทธศาสนา ด้วยแนวคิดของความเป็นศาสนาแห่งความเสมอภาค นับเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้พระพุทธศาสนาในประเทศอินเดีย กลับฟื้นคืนมาอีกครั้ง หลังจากที่เสื่อมถอยและสูญหายไปกว่า 1,000 ปี ดร.กิมราว รามจี อัมเบดการ์ (B. R. Ambedkar) ผู้ซึ่งเติบโตมาจากครอบครัวนอกรวรรณะ ก่อนได้รับการศึกษาและได้รับทุนการศึกษาจากมหาวิทยาลัยโคลัมเบีย ซึ่งเป็นนักปฏิรูปสังคม ต่อมาได้รับพระราชทานทุนการศึกษาในระดับปริญญาโท และเอกด้านเศรษฐศาสตร์ ที่มหาวิทยาลัยลอนดอน ประเทศอังกฤษ ก่อนจะกลับมารับใช้สังคม เคลื่อนไหวเรียกร้องสิทธิและความเป็นธรรมแก่เพื่อร่วมชะตากรรม (ชาวฮินดูนอกรวรรณะ) ช่วงท้ายของชีวิต ดร.อัมเบดการ์ ท่านจะได้ประพันธ์หนังสือทางพระพุทธศาสนาไว้หลายเล่ม รวมถึงการนำชาวฮินดูนอกรวรรณะมาร่วมประกาศตน

เป็นพุทธมามกะ ที่เมืองนาคปุระ รัฐมหาราษฏร์ กว่า 500,000 คน อันถือเป็นจุดพื่นคิน ของพระพุทศาศนา ในประเทศอินเดียอีกครั้งสืบเนื่องมาถึงทุกวันนี้ (Phramaha Phirat Dhammatepo, 2018) หากแต่หลังจาก เหตุการณ์สำคัญในครั้งนั้นเพียง 2 เดือน ดร. บี. อาร์. อัมเบ็ดการ์ ก็ได้ถึงแก่อสัญกรรม ท่ามกลางความเสียใจ ของผู้คนไม่น้อยในอินเดีย ชาวทะเลสาบ เนห์รู ได้กล่าวอย่างเศร้าสลดว่า "เพชรของรัฐบาลหมดไปเสียแล้ว" (Kanchanakonka, 2022)

ภายหลังจากการเสียชีวิตของ ดร. บี. อาร์. อัมเบ็ดการ์ ก็เปรียบเสมือนเรือในนาวาที่ไร้คนขับและ บังคับทิศทาง ทิ้งไว้เพียงคู่มือคือหนังสือ "Buddha and his Dhamma" ไว้ให้ชาวพุทธในประเทศอินเดีย ได้เป็นธรรมนุญในการดำรงชีวิตภายใต้หลักธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จึงสังเกตได้ว่า "ผู้นำ" นั้นมีอิทธิพลต่อการขับเคลื่อนความเป็นไปของชุมชนทางธรรม กล่าวคือ ผู้นำ นั้นไม่ใช่ศาสดา ของศาสนา หรือลัทธิ แต่เป็นผู้ให้แรงบันดาลใจในการนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าไปใช้ในการดำเนิน ชีวิตประจำวัน และเกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับสังคม ในขณะที่การเป็นผู้นำในแต่ละแหล่งชุมชนนั้น นอกจากจะต้องมีคุณสมบัติ มีศักยภาพ และสมรรถนะต่างๆ ของความเป็นผู้นำ เพื่อให้เกิดอิทธิพลต่อการ ขับเคลื่อนชุมชนชาวพุทธอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ การสร้างต้นแบบของผู้นำที่มีประสิทธิภาพ เพื่อกลับไปปรับใช้สังคม และสร้างสังคมสันติสุข จึงเป็นหนึ่งในแนวทางสำคัญที่จะทำให้ผู้นำนับถือศาสนาพุทธ ในประเทศอินเดีย มีการขยายตัวอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน สามารถบริหารจัดการ แนะนำ และบทบาทของการ นำไปสู่จุดหมายที่ชัดเจนแล้ว ผู้นำที่ดียังจะต้องมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับเครือข่ายองค์กร หรือชุมชนที่มี เป้าหมายหรือกิจกรรมไปในทิศทางเดียวกันด้วย ซึ่งในระดับภาพรวมหากเครือข่ายของผู้นำชุมชนชาวพุทธ มีการขับเคลื่อนที่เข้มแข็ง พร้อมเพรียงและไปในทิศทางเดียวกัน ก็จะสามารถที่จะขับเคลื่อนนโยบาย หรือ เป้าหมายของชาวพุทธในประเทศอินเดียโดยส่วนใหญ่ ให้สัมฤทธิ์ผลได้ในไม่ช้า

จากผลการศึกษาวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาผู้นำชุมชนชาวพุทธเพื่อส่งเสริมสังคมชาวพุทธในรัฐ มหาราษฏร์ ประเทศอินเดีย ด้วยพุทธสันติวิธี ได้นำเสนอรูปแบบการนำหลักธรรมเข้ามาประยุกต์ใช้กับสังคม ชาวพุทธ ในรัฐมหาราษฏร์ ประเทศอินเดีย ที่ต้องอาศัยหลักเมตตาธรรม ทั้งทางกาย วาจา และใจ การแบ่งปัน ทรัพยากรที่มีอยู่ร่วมกัน การมีกฎระเบียบข้อบังคับ การมีความคิดเห็นที่สามัคคีปรองดองกัน พร้อมกับ ได้นำเสนอคุณลักษณะผู้นำชุมชนชาวพุทธต้นแบบ (Chaichalermmongkhon, 2019) สามารถแนวทาง เบื้องต้นเพื่อศึกษาในการนำมาใช้ในการขับเคลื่อนสังคมชาวพุทธในประเทศอินเดียได้อย่างยั่งยืนและเข้มแข็ง ผู้นำชุมชนชาวพุทธควรที่จะมีทักษะที่รอบด้าน ซึ่งนับว่ามีเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง และโดยเฉพาะการเชื่อมต่อ เป็นเครือข่ายของผู้นำชุมชนชาวพุทธ ไม่ว่าจะเป็นองค์กร ชุมชน หรือสมาคม หากสามารถรวบรวมกลุ่มผู้นำ และสร้างเครือข่ายให้มีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งจะแบ่งปันทรัพยากร และมีเป้าหมายไปในทิศทางเดียวกัน จะยังสามารถทำให้พระพุทศาศนาในประเทศอินเดียมีความเจริญงอกงาม เบ่งบานและมั่นคงในระยะยาว

ดังนั้น เพื่อการแผ่ขยายของประชากรชาวพุทธให้ยั่งยืน จึงมีความจำเป็นที่จะสร้างผู้นำชาวพุทธที่มี สมรรถนะและมีศักยภาพ ประกอบด้วยคุณสมบัติของความเป็นผู้นำ มีจริยธรรม และพุทธธรรม เพื่อเป็น แบบอย่าง และสามารถนำไปถ่ายทอดให้กับผู้คนหมู่มากได้ ซึ่งการเป็นผู้นำชุมชนชาวพุทธนั้น ไม่ได้จำกัด สถานะหนึ่งสถานะใดของการเป็นพุทธบริษัททั้ง 4 อันประกอบด้วย ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก และอุบาสิกา หรือ การจำกัด เพศและวัย แต่หากผู้นำชุมชนชาวพุทธต้องร่วมกันกำหนดเป้าหมายทิศทาง และแนวบรรทัดฐาน ทางความคิด มาตรฐานของการเป็นผู้นำชุมชนโดยประกอบด้วย สันติภายใน และสันติภายนอก ที่จะต้องสอด รับกับบริบทของสังคมนั้นๆ ด้วย ผู้วิจัยถึงมุ่งเน้นการวิจัยแบบมีส่วนร่วมกับชาวพุทธในประเทศอินเดีย เพื่อศึกษาบริบท และเรียนรู้ปัญหาที่แท้จริง เพื่อที่จะออกแบบเครื่องมือพุทธสันติวิธีและนำไปใช้จริงให้เกิด ประสิทธิภาพสูงสุด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ สภาพปัญหา ความต้องการจำเป็นและหลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายผู้นำชุมชนชาวพุทธ รัฐมหาราษฏร์ ประเทศอินเดีย
2. เพื่อพัฒนาการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายผู้นำชุมชนชาวพุทธ รัฐมหาราษฏร์ ประเทศอินเดีย

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (PAR) ตามแนวคิดของ Kemmis, and McTaggart (1998) มี 4 กระบวนการ ประกอบด้วย การวางแผน (Planning) การปฏิบัติตามแผน (Action) การสังเกตผล (Observation) และการสะท้อนผล (Reflection) วิธีการดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การค้นคว้าจากงานเอกสาร (Documentary Research) เกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีผู้นำหลักการมีส่วนร่วม การสร้างและบริหารเครือข่าย และหลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่าย ได้แก่ หลักพรหมวิหารธรรม หลักปาปนิกรรม หลักสาราณียธรรมและหลักอภิธานียธรรม

ขั้นตอนที่ 2 การค้นหาพื้นที่วิจัย โดยผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่ชุมชนชาวพุทธในรัฐมหาราษฏร์ ประเทศอินเดีย เป็นพื้นที่ในการวิจัย เนื่องด้วยรัฐมหาราษฏร์ถือเป็นรัฐที่มีประชากรพุทธศาสนิกชนเยอะที่สุดในประเทศอินเดีย มีการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาจำนวนมาก และเป็นจุดเริ่มต้นของการฟื้นคืนพระพุทธศาสนาในประเทศอินเดีย

ขั้นตอนที่ 3 เครื่องมือวิจัยเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกกึ่งมีโครงสร้าง ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัยด้วยการทำ Index of Objective Congruence (IOC) ผ่านการพิจารณาของคณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญ 5 คน ผลการพิจารณาของคณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญ ได้คะแนน IOC ร้อยละ 80 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) แบ่งเป็น 3 กลุ่มหลัก (1) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในประเทศอินเดีย เพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับบริบท สภาพปัญหา และความต้องการจำเป็นในพื้นที่รัฐมหาราษฏร์ จำนวน 9 ท่าน (2) กลุ่มนักวิชาการด้านพุทธศาสนา รวมจำนวน 2 ท่าน เพื่อร่วมวิเคราะห์หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายผู้นำชุมชนชาวพุทธ (3) กลุ่มผู้นำชุมชนชาวพุทธและนักกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในรัฐมหาราษฏร์ จำนวน 7 ท่าน

ขั้นตอนที่ 4 การออกแบบชุดปฏิบัติการเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายผู้นำชุมชนชาวพุทธในรัฐมหาราษฏร์ ประเทศอินเดีย มีกลุ่มเป้าหมายเป็น นายกาทัน มาลิก นักวิจัยท้องถิ่น ผู้นำชุมชนชาวพุทธจิตอาสา รวม 15 ท่าน ใช้เครื่องมือวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งมีโครงสร้าง การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม การจัดเวทีสนทนากลุ่มเสียงสะท้อนจากการถอดบทเรียน ด้วยเทคนิค AIC (Appreciative Interaction Commitment) หรือ Appreciative-Influence-Control ซึ่งเป็นเทคนิคการประชุมแบบมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ และตรวจสอบคุณภาพ การรับรองชุดปฏิบัติการ ด้วยผลการพิจารณารับรองจริยธรรมในมนุษย์ จากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ไร่รับรองที่ ว.11/2566

ขั้นตอนที่ 5 ลงพื้นที่ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกับกลุ่มเป้าหมาย 15 คน ตามกระบวนการ P-A-O-R ด้วยชุดปฏิบัติการเสริมสร้างความเข้มแข็งเครือข่ายชุมชนผู้นำชาวพุทธ ประกอบด้วย 9 กิจกรรมตามกระบวนการ P-A-O-R กล่าวคือ 1) ขั้นการวางแผน (Plan) เป็นการศึกษาดูงานการณ วิเคราะห์ปัญหา ความต้องการ และจัดทำแผนงาน 2) ขั้นการปฏิบัติตามแผน (Action) เป็นระยะการลงมือเพื่อปฏิบัติตามแผน ดำเนินการโดยการมีส่วนร่วมของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน) 3) ขั้นการสังเกต/ประเมินผล (Observation)

เป็นขั้นตอนที่ผู้วิจัยติดตามประเมินผลดำเนินการพัฒนา 4) ขั้นการสะท้อนผล (Reflection) เป็นขั้นตอนการประเมินโครงการวิจัย สรุปผลการดำเนินกิจกรรมที่ผ่านมา โดยผ่านการสนทนากลุ่ม

ขั้นตอนที่ 6 รวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยแยกการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสังเคราะห์เอกสารประเด็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายผู้นำชุมชนชาวพุทธ รัฐมหาราษฏร์ ประเทศอินเดีย โดยพุทธสันติวิธี ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การสังเกตการณ์จากการลงพื้นที่ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ขั้นตอนที่ 7 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) คือ การตรวจทานด้วยข้อมูล ตรวจทานด้วยแหล่งผู้ให้ข้อมูล และตรวจทานด้วยวิธีการเก็บข้อมูล นำสรุปผลการวิจัยโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) และรายงานผลสรุปผลการวิจัยต่อบัณฑิตผู้ประสงค์การวิจัย สรุปผลและนำเสนอแบบพรรณนาโวหาร

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 สภาพปัญหา ความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายผู้นำชุมชนชาวพุทธ รัฐมหาราษฏร์ ประเทศอินเดีย ผลการศึกษาพบว่าประเทศไทยเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญด้านประวัติศาสตร์ ต้นกำเนิดพระพุทธศาสนาที่ภายหลังแผ่ขยายแนวคิด คำสอนไปทั่วทุกภูมิภาคของโลก ก่อนจะเริ่มเสื่อมถอยและสูญหายไปก่อนเริ่มต้นอีกครั้ง เมื่อปี พ.ศ. 2499 โดย ดร. บี. อาร์. อัมเบ็ดการ์ ที่นำชาวฮินดูนอกรวรรณะกว่า 500,000 คน ประกาศตนเป็นพุทธมามกะ ณ เมืองนาคปุระ แต่ถึงกระนั้นเพียง 2 เดือน หลังเหตุการณ์ดังกล่าว ดร. อัมเบ็ดการ์ ก็ได้เสียชีวิตลงอย่างกะทันหัน ทำให้ขาดเสาหลักผู้ถือธงธรรมในการนำพาผู้คนจำนวนมากไปจนถึงฝั่งฝัน เพียงฝากวรรณกรรมจำนวนหนึ่งที่กล่าวถึงพระพุทธศาสนา และหลักธรรมของพระพุทธองค์ ไว้เป็นคู่มือในการดำรงอยู่ของสังคมชาวพุทธใหม่ (Neo - Buddhist) เหตุนี้ทำให้กลุ่มชาวพุทธใหม่อาศัยอยู่ในรัฐมหาราษฏร์เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะเมืองนาคปุระ โดยชาวพุทธส่วนใหญ่ในรัฐมหาราษฏร์ นับถือพระพุทธศาสนาในแบบเถรวาท และนวยาน (รูปแบบตามแนวทางของ ดร.บี.อาร์. อัมเบ็ดการ์) และเป็นพื้นที่ที่มีสถิติการเพิ่มจำนวนของพุทธศาสนิกชนอย่างต่อเนื่องตลอดระยะเวลากว่า 60 ปี

ปัจจุบันการขับเคลื่อนกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทย โดยเฉพาะในรัฐมหาราษฏร์ จึงเป็นการทำกิจกรรมเคลื่อนไหวทางสังคม เช่น การจัดกิจกรรมการประกาศตนเป็นพุทธมามกะ การจัดประชุมเชิงวิชาการเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา กิจกรรมการร่วมตัวกันในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และวันสำคัญที่เกี่ยวข้องกับ ดร. บี. อาร์. อัมเบ็ดการ์ เป็นต้น ซึ่งจากการที่ผู้วิจัยลงพื้นที่ และศึกษาข้อมูลมาเป็นระยะเวลาหนึ่งนั้นพบว่า บทบาทของผู้นำชุมชนชาวพุทธนั้นมีอิทธิพลต่อการขับเคลื่อนกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา รวมถึงการแผ่ขยายจำนวนศาสนิกชนเป็นอย่างมาก และการทำกิจกรรมต่างๆ ของผู้นำชุมชนชาวพุทธในรัฐมหาราษฏร์ ยังมีจุดอ่อน และประเด็นต่างๆ ที่จะต้องเสริม เพิ่มเติม เช่น บางชุมชนบางองค์กร มีศักยภาพในด้านเครือข่าย ทรัพยากร และความร่วมมือกับนานาชาติ แต่บางกลุ่มก็ขาดศักยภาพในหลายๆ ด้าน ซึ่งการจะขับเคลื่อนการฟื้นคืนของพระพุทธศาสนาในประเทศไทยนั้น ต้องการการร่วมมือร่วมแรงกันของพุทธศาสนิกชนในประเทศไทยทุกพื้นที่ ไม่เฉพาะแค่ในรัฐมหาราษฏร์ จึงเห็นว่าการมีผู้นำชุมชนชาวพุทธที่มีศักยภาพและร่วมกันทำงานในรูปแบบเครือข่าย มีเป้าหมายร่วมกันที่ชัดเจน แบ่งปันทรัพยากรร่วมกัน จะช่วยทำให้การขับเคลื่อนกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา มีประสิทธิภาพมากขึ้น ผู้วิจัยจึงนำเสนอกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายผู้นำชุมชนชาวพุทธ ซึ่งจะทำให้การทำกิจกรรมเพื่อขับเคลื่อนพระพุทธศาสนาให้แผ่ขยายในประเทศไทย มีประสิทธิภาพมากขึ้น ดังเสียงสะท้อน

จากตัวแทนผู้นำว่า “อยากเห็นเครือข่ายชุมชนชาวพุทธที่มีผู้ประสานงานในแต่ละภูมิภาคของประเทศ และในปัจจุบันพุทธสมาคมประเทศอินเดีย ก็ได้ดำเนินกิจกรรมในเชิงรุก มีการประสานงานความร่วมมือกับองค์กรพุทธอื่นๆ ในแต่ละพื้นที่โดยมิได้แบ่งแยก แต่อาศัยจุดมุ่งหมายเดียวกันคือ การส่งเสริมและฟื้นฟูพระพุทธศาสนาให้กลับมารุ่งเรืองอีกครั้งในประเทศอินเดีย ตามปณิธานของ ดร. บี. อาร์. อัมเบ็ดการ์” (Ambedkar, and Ambedkar, 2022)

หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายผู้นำชุมชนชาวพุทธ รัฐมหาษฏร์ ประเทศอินเดียจากการวิเคราะห์องค์ประกอบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายผู้นำชุมชนชาวพุทธ ผู้นำชุมชนชาวพุทธรุ่นใหม่ ควรมีทักษะในด้านความเป็นผู้นำซึ่งพบการหลักธรรมที่จะนำมาซึ่งความเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพนั้นประกอบด้วย 1) **หลักพรหมวิหารธรรม เพื่อสร้างสันติภายใน** อันประกอบด้วย ความเมตตา คือ ความรัก ความปรารถนาดี อยากให้ทุกชีวิตมีความสุข ไม่คิดร้ายต่อผู้อื่น ความกรุณา คือ ความคิดที่จะช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากทุกข์ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น มุทิตา คือ ความมีจิตยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี จากผลการทำกรรมที่ของเขาเหล่านั้น อย่างจริงจัง ไม่อิจฉาความสำเร็จของผู้อื่น และอุเบกขา คือ ความยุติธรรม การวางใจเป็นกลาง ไม่เอนเอียงไปฝั่งใดฝั่งหนึ่งเพราะรักหรือชัง ประกอบควบคู่กับคุณสมบัติของความเป็นผู้นำ ตามหลักการบริหารแบบตะวันตก ที่ถือเอาความซื่อสัตย์ สุจริต ไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อน ให้หาความรู้อย่างสม่ำเสมอ มีความรอบรู้ศาสตร์ในแขนงต่างๆ มีความกล้าตัดสินใจ และสามารถที่จะนำคนหมู่มากได้ ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้สอดคล้องกับแนวคิดของผู้ทรงคุณวุฒิที่ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เชิงลึก (Phra Theppavaramethi, 2022) และ 2) **หลักปาปนิกรรม: เพื่อการบริหารสำหรับผู้นำ** อันประกอบด้วย 1. จักขุมา 2. วิรุโธ และ 3. นิสสยสัมปโน ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีที่ได้นำเสนอไว้ในเบื้องต้น ทั้งนี้การพัฒนาศักยภาพของผู้นำจากภายในถือเป็นเรื่องสำคัญอันดับแรกของการวิจัยเพื่อปรับแนวคิด และวิธีการดำเนินการต่างๆ ไปสอดคล้องและเป็นไปในแนวทางเดียวกันเพื่อร่วมกันออกแบบแนวคิดในการที่จะฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในประเทศอินเดีย ร่วมกันกับเครือข่ายชุมชนชาวพุทธอื่นๆ ในขณะที่การทำงานร่วมกับคนหมู่มากในรูปแบบเครือข่าย พบว่าหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่จะช่วยขับเคลื่อนการทำงานเป็นเครือข่ายที่เข้มแข็งคือ 3) **หลักสาราณียธรรม: ความรักสามัคคีในหมู่ผู้นำเพื่อเสริมสร้างเครือข่ายสังคมาชาวพุทธ** ประกอบด้วย 1. เมตตากายกรรม การแสดงความอ่อนน้อมซึ่งกันและกัน 2. เมตตา วจีกรรม การพูดจากไพเราะ การใช้วาจาสุภาพ 3. เมตตาโมกกรรม การมีจิตคิดดีงามต่อกัน 4. สาธารณโภคี การแบ่งปันทรัพยากรซึ่งกันและกัน เอื้อเพื่อเผื่อแผ่แบ่งปันกันอย่างมีน้ำใจ 5. สีลสามัญญตา การกำหนดกฎเกณฑ์ และแนวทางร่วมกัน เพื่อให้เคารพกติกาซึ่งกันและกัน และ 6. ทิฏฐิสามัญญตา การเห็นชอบร่วมกัน มีจุดมุ่งหมายเดียวกัน (Chaichalermmongkhon, 2019) และ 4) **หลักอภิธานียธรรม: การเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายผู้นำชาวพุทธ** ประกอบด้วย 1. การประชุมกันอย่างสม่ำเสมอ 2. การประชุม และ เลิกประชุมโดยพร้อมเพรียงกัน 3. ร่วมกำหนดเป้าหมายด้วยกัน และไม่บัญญัติเพิ่ม หรือลด ในภายหลัง ถ้าไม่จำเป็น 4. การให้ความเคารพนับถือผู้นำ ในฐานะผู้ตามที่ดี 5. การให้เกียรติสตรีในบทบาทที่เท่าเทียมกัน 6. การเคารพสักการะเจติยสถานหรือเจติยบุคคล เพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวและส่งเสริมความสามัคคี และ 7. การให้การสนับสนุนคนดี ส่งเสริมคนดี มีคุณธรรมเพื่อให้เข้ามามีบทบาทในกลุ่ม (Malik, 2023) ผู้วิจัยได้นำหลักพุทธสันติวิธีมาสู่การออกแบบชุดปฏิบัติการสร้างการมีส่วนร่วมเพื่อขับเคลื่อนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายผู้นำชาวพุทธรัฐมหาษฏร์ ประเทศอินเดีย

วัตถุประสงค์ที่ 2 การพัฒนาและนำเสนอแนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายผู้นำชุมชนชาวพุทธ มหาษฏร์ ประเทศอินเดีย พบว่า การเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายผู้นำชุมชนชาวพุทธในรัฐมหาษฏร์ ประเทศอินเดีย จำเป็นจะต้องลงพื้นที่และเลือกกลุ่มประชากรตัวอย่าง

มาเข้าสู่กระบวนการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยได้ประสานงานกับนายกากัน มาลิก ผู้วิจัยร่วม ในการทำการวิจัยผ่านมูลนิธิ กากัน มาลิก ร่วมกับเครือข่ายผู้นำชุมชนชาวพุทธ ทั่วประเทศในรัฐมหาราษฏร์ เพื่อทำกิจกรรมต่างๆ โดยใช้หลักการ มีส่วนร่วม ในการร่วมคิด ร่วมเสนอแนวทาง และถอดบทเรียนเกี่ยวกับกิจกรรม ที่กลุ่มผู้นำชุมชนชาวพุทธ จิตอาสาได้เคยทำกันมาก่อนหน้านี้ กำหนดแผนแนวทางการทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อให้ได้รับผลสัมฤทธิ์ ตามวัตถุประสงค์ที่ได้ร่วมกันตั้งไว้ ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมการขับเคลื่อน 9 กิจกรรม 3 วงรอบ P-A-O-R ประกอบด้วย 1) การสร้างแรงจูงใจให้กับเครือข่ายผู้นำชุมชนชาวพุทธ โดยการนัดพบปะพูดคุย ร่วมกัน นำเสนอแนวทางต่างๆ และตกผลึกออกมาเป็นแผนกิจกรรมระยะยาว ด้วยการทำงานเป็นหมู่คณะของการรวม เครือข่าย 2) การสร้างศักยภาพผู้นำ เพื่อสร้างความเข้มแข็ง กล่าวคือการเสริมสมรรถนะ ให้กับตัวแทนผู้นำ ชุมชนชาวพุทธชุดนำร่องในการเชื่อมต่อเครือข่ายองค์กร หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา เพื่อดำเนิน กิจกรรมต่างๆ ในระดับสากล 3) การร่วมมือกันแสดงศักยภาพ เพื่อสร้างแรงบันดาลใจให้กับเครือข่ายผู้นำ ชาวพุทธในรัฐมหาราษฏร์ ผ่านการจัดนิทรรศการเพื่อนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับศาสนาพุทธในพื้นที่ของตนเอง 4) กิจกรรมการสร้างผู้นำชุมชนชาวพุทธรุ่นใหม่ เพื่อสานต่อกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในอนาคต เป็นการแผ่ ขยายฐานพุทธศาสนิกอย่างมีศักยภาพผ่านการสร้างผู้นำรุ่นใหม่ 5) กิจกรรมส่งมอบพระพุทธรูป เพื่อทำให้ ชาวพุทธในรัฐมหาราษฏร์ ได้ประจักษ์ถึงการมุ่งมั่นทำงานอย่างจริงจังจนเกิดผลสัมฤทธิ์ และเป็นการสร้างความ เชื่อมั่นในตนเองให้กับกลุ่มผู้นำชุมชนชาวพุทธ 6) กิจกรรมการก่อตัวครั้งใหม่ของพุทธศาสนิกชน ผ่านการทำงานของผู้นำชุมชนชาวพุทธในพื้นที่ต่างๆ 7) กิจกรรมการพบปะ ภายใต้แนวทางกระบวนการ มีส่วนร่วม เพื่อหารือ แสดงความคิดเห็น สะท้อนผลของกิจกรรมต่างๆ ที่ได้ทำร่วมกัน รวมทั้งวางแผนกิจกรรม ในครั้งต่อไปด้วยความสามัคคี เป็นการเพิ่มความเข้มข้นให้กับการทำงานอย่างมีส่วนร่วมเป็นหมู่คณะให้เข้มแข็ง และมีเป้าหมายร่วมกันที่ชัดเจนมากขึ้น 8) กิจกรรมการส่งมอบพระพุทธรูปที่ได้รับบริจาคมาจากประเทศไทย ในระยะที่ 2 ร่วมกับองค์กรในประเทศไทย เพื่อต่อยอดถึงกิจกรรมที่เครือข่ายผู้นำชุมชนชาวพุทธได้ร่วมกันทำ อย่างจริงจัง พร้อมทั้งเป็นการสร้างความหวัง และแรงบันดาลใจให้กับชาวพุทธในพื้นที่ต่างๆ และ 9) กิจกรรม ธรรมยาตรา ในรัฐมหาราษฏร์ โดยคณะสงฆ์ชาวไทย ผ่านการประสานงานเครือข่ายโดยผู้วิจัย เพื่อเป็นการ นำเอาศักยภาพที่มีทั้งหมดที่ได้การใช้ และเก็บเกี่ยวประกอบการจากหลายๆ กิจกรรมก่อนหน้านี้มาใช้อย่าง เต็มที่ และเพื่อแสดงให้เห็นผลสัมฤทธิ์ ของการทำงานในรูปแบบเครือข่ายแบบมีส่วนร่วม ตัวอย่างเสียงสะท้อน จากผู้นำชาวพุทธที่ร่วมขับเคลื่อน “กิจกรรมมอบพระพุทธรูปในครั้งนี้ถือเป็นครั้งประวัติศาสตร์ เพราะไม่เคยมี ที่ใด หรือครั้งใด ที่มีการส่งมอบพระพุทธรูปองค์เล็กหลายพันองค์ และองค์ใหญ่อีกหลายร้อยองค์ ซึ่ง สร้าง ความแปลกใหม่ ประทับใจแก่ชาวพุทธที่มาร่วมงาน และสามารถสร้างแรงบันดาลใจให้กับพวกเขาเหล่านั้นใน การที่จะอุทิศตนเพื่องานกิจกรรมพระพุทธศาสนาต่อไปในอนาคต” นายโมฮัน วาโคเต

Picture 1: Buddhist Community Leader Network Group Meeting Via ZOOM. And Network Coordination Showing the Power of Expanding Model Leaders

Picture 2: Dhamma Yatra Activities and Expansion of the Buddhist Leader Network

องค์ความใหม่

ผู้วิจัยได้นำเสนอกรอบแนวคิด “พุทธภูมิ” (Buddhabhoomi Framework) โดยหัวใจหลักสำคัญ คือ การมีส่วนร่วมของผู้นำเครือข่ายกัลยาณมิตร แบ่งปันประสบการณ์และทรัพยากรร่วมกัน ภายใต้การออกแบบ กฎกติการ่วมกัน และปรับแนวคิดวัตถุประสงค์ให้สอดคล้องกับคนหมู่มาก Buddhabhoomi Framework ประกอบด้วย

ผู้นำชุมชนชาวพุทธยุคใหม่ (Next Indian Buddhist Leaders) เป็นความหวังครั้งใหม่ของภารกิจฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในประเทศอินเดีย ตามบริบทของสังคมชุมชนชาวพุทธในประเทศอินเดีย การสร้างเครือข่ายให้กับผู้นำชุมชนชาวพุทธในรัฐมหาราษฏร์ เพื่อให้กลุ่มผู้นำชุมชนชาวพุทธได้นำไปปฏิบัติต่อยอดอันประกอบด้วยทักษะทั้งภายในและภายนอก รวมถึงประยุกต์ใช้หลักพุทธสันติวิธีควบคู่ในเกิดแนวคิดที่เป็นเอกลักษณ์พิเศษของชาวพุทธ อันประกอบด้วย 1) หลักการเป็นผู้นำ 2) หลักการให้คำปรึกษาและเป็นพี่เลี้ยงชุมชน 3) หลักการบริหารและจัดการเครือข่าย 4) หลักพรหมวิหารธรรม 5) หลักสาราณียธรรม 6) หลักปาปนิกรรม และ 7) หลักอภิธานียธรรม เพื่อสืบสานแนวทางการทำกิจกรรมเพื่อขับเคลื่อนพระพุทธศาสนา และการสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายผู้นำชุมชนชาวพุทธ ซึ่งแนวคิดดังกล่าวถูกขับเคลื่อนและฝึกฝนทักษะผ่านขั้นตอน 9 กิจกรรม เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายผู้นำชุมชนชาวพุทธ ภายใต้กรอบวงรอบเป้าหมายของการทำกิจกรรมประกอบด้วย 1) การตั้งต้น 2) เพิ่มขีดความสามารถผู้นำ 3) สร้างแรงบันดาลใจ 4) ขยายมวลชน 5) ทำให้เห็นเป็นงาน 6) การรวมกลุ่มสร้างความเข้มแข็ง 7) ระดมความคิด 8) ต่อยอด

ภาพลักษณ์ 9) บูรณาการสู่ความสำเร็จ โดยรายละเอียดของกิจกรรมต่างๆ อาจแตกต่างกันไป และวัตถุประสงค์ที่ได้เป็นไปตามที่ได้กำหนดรูปแบบร่วมกันไว้ ปรากฏดังแผนภาพที่ 3

Picture 3: "Buddhabhoomi" Conceptual Framework: Guidelines for Building a Strong Buddhist Leadership Network

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาวัดพุทธประสงค์ที่ 1 พบว่า ผู้นำชาวพุทธในรัฐมหาราษฏร์ยังไม่ค่อยให้ความสำคัญกับหลักธรรมอันแก่นแท้ของพระพุทธศาสนา ประกอบกับความไม่เข้มแข็งขององค์กรสงฆ์ในฐานะผู้นำจิตวิญญาณของชาวพุทธ อีกทั้งความหลากหลายของกลุ่มชาวพุทธทำให้ขาดเอกภาพในการขับเคลื่อนงาน ทำให้พลังของเครือข่ายชาวพุทธยังไม่เข้มแข็งมีความต้องการจำเป็นที่ต้องเสริมสร้างเครือข่ายให้เข้มแข็ง โดยเริ่มต้นจากกลุ่มผู้นำชาวพุทธให้เกิดการมีส่วนร่วมพร้อมกับการนำพุทธสันติวิธีมาพัฒนาให้ผู้นำมีพรหมวิหารธรรม ทำงานอย่างมีวิสัยทัศน์ร่วม ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันและการสร้างความเข้มแข็งของเครือข่าย ผู้นำนับว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญที่ต้องเสริมสร้างสมรรถนะความเป็นผู้นำ สร้างการตระหนักรู้ถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วม การเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติกิจกรรมภาคสนามร่วมกัน และร่วมกันทบทวนวางแผนงาน รวมไปถึงการรวมพลังขยายเครือข่ายผู้นำชาวพุทธในพื้นที่ต่างๆ ทั่วรัฐมหาราษฏร์สอดคล้องกับแนวคิดของ (Laverack, 2007) ได้เสนอ 5 ขั้นตอนในการเสริมสร้างพลังอำนาจชุมชน คือ 1) การกระทำส่วนบุคคล 2) การรวมกลุ่มขนาดเล็กเพื่อการขับเคลื่อนไปด้วยกัน 3) การจัดตั้งองค์กรให้กลุ่มมีโครงสร้างที่ชัดเจนขึ้น 4) การขยายความร่วมมือสู่ภาคีเครือข่าย และ 5) การปฏิบัติการทางการเมืองและสังคม การนำหลักพุทธสันติวิธีเสริมสมรรถนะความเป็นผู้นำชุมชนชาวพุทธจากภายใน ผู้วิจัยเล็งเห็นว่าความเป็นผู้นำเพื่อการสร้างเครือข่ายที่เข้มแข็งนั้นจำเป็นที่จะต้องพัฒนาคุณสมบัติของความเป็นผู้นำให้ดี ตามแนวคิด

ของ David C. McClelland ผ่านการนำเสนอของสุรชาติ ญ หนองคาย ที่อธิบายถึงองค์ประกอบของการพัฒนาศักยภาพ 5 ส่วน (Na Nongkai, 2013) ภายใต้คุณสมบัติของผู้นำ 3 ส่วน คือ 1) ครองตน มีพฤติกรรมดี มีความรู้ เข้าใจเหตุการณ์ มีความซื่อสัตย์ อดทนอดกลั้น มีเหตุผล ควบคุมอารมณ์ได้ดี 2) ครองคน มีมนุษยสัมพันธ์ดี มีจิตคุณธรรม มีความจริงใจ เสียสละ สามารถพูดจูงใจ และ 3) ครองงาน มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รับผิดชอบต่องานที่ได้รับ มีผลงานเป็นที่ประจักษ์ กล้าตัดสินใจ มุ่งมั่นสร้างผลงาน (Chaichalermmongkhon, 2019) สอดรับกับแนวคิดของ พระเทพพรเมธี, รศ.,ดร. เกี่ยวกับหลักปาป-ณิกธรรม (พุทธบริหารวิธี) ประกอบด้วย จักขุมา วิรุโร นิสสยสัมปโน เป็นหลักที่ผู้นำควรนำไปใช้ เพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเองให้เต็มเปี่ยมก่อนออกไปทำงานสิ่งอื่น ดังคำกล่าวของ พระพรหมวชิรากร กรรมการมหาเถรสมาคม ที่กล่าวว่าการจะแผ่ศักยภาพของตนเองออกไปเพื่อทำงานเครือข่ายชาวพุทธนั้น ผู้นำควรพัฒนาศักยภาพของตนเองให้เต็มมาก่อน เปรียบเสมือนภาชนะใส่น้ำ เมื่อเติมน้ำเข้าไปเรื่อยๆ จนเต็ม น้ำนั้นก็จะมีรินล้นออกมาจากภาชนะนั้นๆ โดยไม่ต้องเท ถ้าพัฒนาตนเองให้เต็มที่ได้แล้วก็จะสามารถนำศักยภาพตนเองไปพัฒนางานภายนอกต่อไป

ผลการศึกษาวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า การพัฒนาการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายผู้นำชุมชนชาวพุทธ รัฐมหาษฏร์ ประเทศอินเดีย โดยใช้ชุดปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จากกิจกรรม 9 กิจกรรม ที่ผู้วิจัยได้นำเสนอเป็นกระบวนการที่นำเอาเครื่องมือการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมผ่านวงจร PAOR กล่าวคือ การวางแผน (Plan) การลงมือปฏิบัติ (Action) การสังเกต (Observation) และการสะท้อนผล (Reflection) โดยอาศัยการใช้สานติเสวนา (Peace Dialogue) เพื่อให้เกิดวัฒนธรรมการรับฟัง เพื่อให้เข้าใจปัญหา ร่วมกัน การเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนได้ร่วมแสดงความคิดเห็น จนนำไปสู่การเป็นเจ้าของความคิด และเห็นคุณค่าในสิ่งที่กำลังจะธรรมร่วมกัน ซึ่งต้องอาศัยการมีผู้ดำเนินการมาช่วยประสาน การเรียนรู้ถอดบทเรียน จากตัวอย่างที่สำเร็จทำให้เปิดมุมมอง วิสัยทัศน์ที่กว้างขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของ (Cohen, and Uphoff, 1981) ที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน 3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล การแสดงความคิดเห็นผ่านเรื่องเล่าของสมาชิกกลุ่ม ภาพถ่ายกิจกรรม กิจกรรมสั้นทางการตั้งคำถามเพื่อให้เกิดการวิเคราะห์ร่วมกัน การจัดลำดับของสิ่งที่ควรทำก่อนหลัง การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกัน นอกจากนี้ ความสำคัญของการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายผู้นำชุมชนชาวพุทธ จากผลการดำเนินกิจกรรม 9 กิจกรรม แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาศักยภาพของตัวผู้นำเองนั้นเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อที่จะสามารถขับเคลื่อนเครือข่ายที่เข้มแข็งต่อไปได้ นอกจากนี้การพัฒนาศักยภาพของตนเองผ่านการทำกิจกรรมร่วมกันของกลุ่มผู้นำจิตอาสา โดยพลังเครือข่ายผู้นำจิตอาสา ซึ่งการพัฒนาศักยภาพของผู้นำนั้นมีความจำเป็นให้ต้องมีคุณสมบัติของความเป็นผู้นำที่จะสามารถนำคนหมู่มากได้ สอดคล้องกับผู้นำในทัศนะของ Phra Brahmagunabhorn (P. A. Payutto) (2003) ที่ได้กล่าวถึงผู้นำว่าเป็นผู้ที่ประสานกับคนหมู่มาก และนำมาให้กลุ่มคนเหล่านั้นไปสู่เป้าหมายอันดีงาม และต้องสามารถชักจูงผู้ตามให้ตระหนักถึงการบรรลุเป้าหมายที่แท้จริง คือ เพื่อประโยชน์แก่ตนเอง แก่ผู้อื่น และแก่โลก และ Phra Dharmakosacarya (2005) ที่นำเสนอว่า ผู้นำ คือผู้ชักพาให้ผู้อื่นเคลื่อนไหว นำองค์กร นำสมาคม นำวัด หรือแม้กระทั่งครอบครัว โดยคุณสมบัติผู้นำนั้นจะต้องมีธรรมะเป็นหลักประจำใจ และต้องชนะใจ หรือเข้าไปนั่งในใจคนอื่นได้ กล่าวได้ว่าการใช้วิจัยเพื่อชุมชนเป็นฐานในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายผู้นำชุมชนชาวพุทธ โดยอาศัยพลังของผู้นำชุมชนชาวพุทธที่ก่อตัวกันเป็นกลุ่มก้อน ได้สร้างองค์ความรู้ บทเรียน และแนวทางการปฏิบัติกิจกรรม สิ่งสมเป็นคุณสมบัติของผู้นำชุมชนชาวพุทธที่ทำงานกันเป็นเครือข่าย เพื่อสืบสานแนวทางการทำกิจกรรมเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา และสร้างการตระหนักถึงคุณค่าของการเป็นพุทธศาสนิกชน

สรุป

การเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายผู้นำชุมชนชาวพุทธนั้น หลักการมีส่วนร่วม เป็นหัวใจสำคัญของการเสริมสร้างเครือข่ายให้มีความเข้มแข็ง ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่ามีความสำคัญ 3 ประการ คือ การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น คำติชมและข้อเสนอแนะที่จะนำมาซึ่งประโยชน์สูงสุดในการทำกิจกรรมแต่ละครั้ง การร่วมกันออกแบบแนวทาง ให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมของความคิดเห็นตนเองเข้าไปอยู่ในกิจกรรม เพื่อเป็นแรงผลักดันให้กับจิตอาสาที่เข้ามาร่วมกระบวนการได้ทำงานอย่างเต็มที่เพื่อเป็นผลงานร่วมกัน และการมอบอิสระภาพให้กับผู้นำแต่ละท่านได้แสดงออกถึงศักยภาพภายในตนเองในการทำกิจกรรมทุกครั้ง ทั้งนี้ต้องอาศัยการทำงานแบบวงจร PAOR ซึ่งประกอบด้วย การวางแผน (Plan) การปฏิบัติ (Act) การสังเกตการณ์ (Observe) และการสะท้อนการปฏิบัติ (Reflect) โดยการใช้วิจัยเพื่อชุมชนเป็นฐานในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายผู้นำชุมชนชาวพุทธ โดยอาศัยพลังของผู้นำชุมชนชาวพุทธที่ก่อตัวกันเป็นกลุ่มก้อนได้สร้างองค์ความรู้ บทเรียน และแนวทางการปฏิบัติกิจกรรม สั่งสมเป็นคุณสมบัติของผู้นำชุมชนชาวพุทธที่ทำงานกันเป็นเครือข่าย เพื่อสืบสานแนวทางการทำกิจกรรมเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา และสร้างการตระหนักถึงคุณค่าของการเป็นพุทธศาสนิกชน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

สำหรับด้านการศึกษาค้นคว้าความรู้ที่ได้จากงานวิจัย สามารถนำไปถอดบทเรียนเป็นกรณีศึกษาให้ผู้จัดการเรียนการสอนด้านสังคมศึกษา ด้านการพัฒนาสังคม ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านสันติศึกษา หรือสาขาวิชาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปต่อยอดองค์ความรู้ การนำไปเป็นแนวทางการพัฒนาพื้นที่ศึกษาอื่นๆ โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเข้ามามีส่วนร่วม เป็นกระบวนการฝึกและสร้างการเรียนรู้นอกห้องเรียน และการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

สำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสนใจ เช่น สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ คณะพระธรรมทูตหรือกองงานเผยแผ่ หรือหน่วยงานท้องถิ่น ควรนำผลการวิจัยนี้ไปต่อยอดในกระบวนการเพื่อขยายผลความรู้ให้กับบุคลากรที่มีบทบาทเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านเครือข่ายชาวพุทธในประเทศอินเดีย ไปขยายผลในการลงทำงานในพื้นที่ส่วนอื่นๆ ในประเทศอินเดีย เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงเครือข่ายและรวมพลังเพื่อขับเคลื่อนขยาย และส่งต่อภารกิจให้กับผู้นำชุมชนชาวพุทธรุ่นใหม่ในพื้นที่ยุทธศาสตร์ที่สำคัญต่างๆ ต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ผู้วิจัยเห็นว่าควรมีการศึกษาวิจัยและพัฒนาเจาะลึกในประเด็นอื่นๆ เพิ่มเติม ดังนี้

2.1 การขยายพื้นที่วิจัยในภูมิภาคอื่นๆ เพื่อให้ผลการวิจัยที่ได้ศึกษานำไปต่อยอดขยายผลและเพิ่มเครือข่ายแกนนำผู้นำชุมชนชาวพุทธ

2.2 การสร้างเครือข่ายผู้นำชาวพุทธเพื่อการเผยแผ่หลักธรรม เป็นการเสริมสร้างภูมิรู้ให้กับพุทธศาสนิกชนในประเทศอินเดีย

2.3 การพัฒนาเครือข่ายผู้นำชาวพุทธอินเดีย เพื่อส่งต่อแนวทางการสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายผู้นำชาวพุทธในประเทศอินเดีย

References

- Ambedkar, P. Y., & Ambedkar, A. (2022). Heir of Dr. Ambedkar. *Interview*. October, 7.
- Chaichalermmongkhon, N. (2019). *Buddhist Community Leaders Development Guideline to Strengthen Buddhist Society by Buddhist Peaceful Means in State of Maharashtra, India*. (Master's Thesis). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Cohen, J. M., & Uphoff, N. T. (1981). *Rural Development Participation: Concept and Measure for Project Design Implementation and Evaluation: Rural Development Committee Center for international Studies*. New York: Cornell University Press.
- Kanchanakonka, A. (2022). *Biography of Dr. Bhimrao Ramji Amphetkar (Dr. Ambedkar)*. Retrieved December 26, 2022, from <http://huexonline.com/knowledge/15/38>
- Laverack, G. (2007). *Health Promotion Practice: Power and Empowerment*. London: Sage Publication.
- Malik, K. (2023). Actor, Buddhist Activist, and Local Researchers. *Interivew*. August, 3.
- Na Nongkai, S. (2013). *Concepts about Strategic Management in Health System Development. 53708 Strategic Management in Health Development*. Bangkok: Sukhothai Thammathirat Open University.
- Phra Brahmaganabhorn (P. A. Payutto). (2003). *Leadership*. Bangkok: Sahadhammik Printing.
- Phra Dharmakosacarya. (2005). *Buddhist Management Methods*. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University Printing.
- Phra Theppavaramethi. (2022). Vice-rector for Administration, Mahachulalongkornrajavidyalaya University. *Interview*. February, 25.
- Phramaha Phirat Dhammatepo. (2018). *Eastern Political Philosophy*. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.